

Obraćanje visokog predstavnika Christiana Schmidta Vijeću sigurnosti Ujedinjenih naroda

Autentičan je izgovoreni tekst.

Gospođo predsjedavajuća,

Poštovani članovi Vijeća,

Čast mi je obratiti vam se ovdje danas.

Prošle su skoro tri decenije od potpisivanja Daytonskog mirovnog sporazuma. Vidim ohrabrujuća kretanja u postkonfliktnoj Bosni i Hercegovini, ali vidim i duboke prijetnje osnovama Mirovnog sporazuma. Drago mi je što imam priliku da Vijeće sigurnosti UN-a izvijestim o situaciji.

Historijski, geografski i kulturno, zemlja se nazaustavljivo kreće ka evropskim integracijama. Funkcionalnost vlasti na svim nivoima u Bosni i Hercegovini od najveće je važnosti, kako za potpunu implementaciju Daytonskog sporazuma, tako i za napredovanje na putu ka EU.

Ključni korak na tom putu je status kandidata za članstvo u EU, koji je Bosni i Hercegovini dodijeljen 15. decembra 2022. godine. To je donijelo pozitivnu energiju, a stanovništvo ga je pozdravilo.

Gospođo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Pozitivnu energiju donijelo je i brzo formiranje izvršne i zakonodavne vlasti na gotovo svim nivoima u zemlji nakon općih izbora 2. oktobra.

Imenovanje izvršne vlasti na nivou Bosne i Hercegovine i Republike Srpske bilo je brzo. Obje vlade su uspostavljene i one su operativne.

Međutim, entitet Federacija je sedam mjeseci bio zatočen u pat poziciji između političkih blokova. To je predstavljalo prijetnju destabilizacije i institucionalne disfunkcionalnosti, kojim sam se u velikoj mjeri bavio u svojim odlukama iz oktobra i aprila.

Dvadesetsedmog aprila, kada su istekli svi ustavni rokovi, omogućio sam Zastupničkom domu Federacije BiH da glasa o sastavu vlade koju je predložila većina poslanika, a koji je formalno bio prijedlog predsjednice Federacije Lidije Bradare. Zastupnički dom Federacije izglasao je ovaj prijedlog sastava vlade 28. aprila.

Krajnji rezultat je stabilna i potpuno funkcionalna Federacija.

Nadalje, drago mi je što mogu obavijestiti Vijeće da je Ustavni sud BiH u martu 2023. godine zaključio da su moje oktobarske odluke u potpunosti u skladu sa Ustavom BiH i relevantnim međunarodnim konvencijama o ljudskim pravima.

Uprkos tome, usvajanje zakonodavstva kojim se ukida diskriminacija ostaje jedan od najvažnijih zadataka da bi se u bliskoj budućnosti provele odluke iz grupe predmeta Sejdić-Finci i drugi.

Gospođo predsjedavajuća,

Ekselencije,

Jedan od ključnih izazova za potpunu implementaciju Daytonskog sporazuma dolazi iz Republike Srpske, drugog entiteta. Ono što se dešava u ovom entitetu nije tek uobičajeno stanje stvari.

Tokom perioda na koji se odnosi ovaj izvještaj, imali smo dramatičan porast secesionističkog pozicioniranja i retorike entitetskog rukovodstva. Predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik, otvoreno se zalaže za nezavisnost Republike Srpske i čak je javno govorio o priključenju Republike Srpske Srbiji. Ovo dovodi u pitanje osnove Daytonskog mirovnog sporazuma i ima za cilj secesionističku politiku.

Posebno sam zabrinut zbog zajedničke izjave koju su 24. aprila potpisale vladajuće stranke u Republici Srpskoj. Čini se da je ta izjava akcioni plan za secesiju. U njoj se spominje da su dva entiteta, a ne država, isključivi vlasnici državne imovine i pobijaju ovlasti Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Potpisnici obavezuju predstavnike RS u državnim institucijama da obustave donošenje odluka na državnom nivou dok Vlada i Skupština Republike Srpske ne odobre njihove odluke. U saopštenju se pozivaju sudije iz reda srpskog naroda da se povuku iz Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Također se poziva na uspostavljanje policijske jedinice za obavljanje takozvanog "nadgledanja granice" između entiteta. Nijedna od ovih mjera nije u skladu sa Dejtonskim sporazumom. One predstavljaju jasnu prijetnju za državne institucije i jedinstvo zemlje.

U pismu upućenom Radovanu Viškoviću, premijeru Republike Srpske, 6. marta 2023. godine, predsjednik Dodik je istakao pogrešno i obmanjujuće tumačenje Daytonskog sporazuma i ustavnog okvira. On zanemaruje eksplicitne odredbe Ustava koje podržavaju princip kontinuiteta između Republike Bosne i Hercegovine i današnje Bosne i Hercegovine – princip koji je u

više navrata potvrdio i Ustavni sud Bosne i Hercegovine.

Unutar Republike Srpske, novi zakoni i inicijative koje je pokrenula vladajuća koalicija sužavaju prostor za građansko društvo i nezavisne medije. Bosna i Hercegovina ne smije postati zemlja podijeljena između autoritarnosti u jednom entitetu i demokratije u drugom.

Također, u BiH se još uvijek mora riješiti pitanje državne imovine, i to konsenzusom. BiH je jedina država bivše Jugoslavije koja do sada nije uspjela riješiti pitanje jugoslovenskog naslijeđa.

Gospođo predsjedavajuća,

Ekselencije,

Izgleda da na sceni imamo namjeru da se osigura domaća podrška putem pogrešnog tumačenja pravnih i političkih činjenica, te tvrdnjom da bi rješavanje pitanja državne i vojne imovine dovelo u pitanje samo postojanje Republike Srpske. Entitetske vlasti i dalje ne poštuju konačne i obavezujuće odluke Ustavnog suda Bosne i Hercegovine i pokušavaju urediti tu materiju kršeći spomenute odluke. To je bio slučaj sa Zakonom o nepokretnoj imovini, koji je usvojila Narodna skupština Republike Srpske, a koji sam suspendirao 27. februara. U međuvremenu, Ustavni sud BiH je poništio taj zakon. Ukoliko država, entiteti, kantoni i općine uspiju naći rješenje o državnoj imovini, to će koristiti svima i niko neće biti na gubitku.

U zajedničkoj izjavi Upravnog odbora Vijeća za provedbu mira od 22. marta, ambasadori su izrazili duboku zabrinutost zbog nedavnih dešavanja u Republici Srpskoj. Međunarodni partneri moraju nastaviti djelovati iznošenjem jedinstvenog stava.

Državni ustav garantira postojanje oba entiteta i Brčko

Distrikta, ali zabranjuje entitetima da se otcijepu ili ujedine sa drugom državom. Svaki korak u tom pravcu imao bi opasne implikacije. To bi direktno ugrozilo 28 godina mira i napretka. Ne možemo se povući i dozvoliti da politička taktika podjela ugrozi državu Bosnu i Hercegovinu i koheziju njenog društva.

Pozdravljam uvjerenja koja su stigla iz susjednih država, odnosno Srbije i Hrvatske, da u potpunosti poštuju teritorijalni integritet i suverenitet Bosne i Hercegovine.

Također sam zahvalan na kontinuiranom prisustvu misije EUFOR-ALTHEA. Ona je vojni pandan OHR-u kao daytonskoj instituciji, mjera za izgradnju povjerenja i neophodno sredstvo za očuvanje mira i stabilnosti u Bosni i Hercegovini. Uloga misije EUFOR-ALTHEA ostaje od ključne važnosti.

Gospodo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Postignut je neznatan napredak u provođenju Programa 5+2 – osim napretka u pogledu usvajanja budžeta na različitim nivoima vlasti, što doprinosi fiskalnoj održivosti, kao i nekih pozitivnih pomaka u Brčko Distriktu. Bosna i Hercegovina se još uvijek suočava sa značajnim izazovima u pogledu državne i vojne imovine, vladavine prava i različitih aspekata fiskalne održivosti.

Postoje pokušaji da se ispoštuju prijedlozi EU i implementiraju evropski standardi, ali to se odvija dosta sporo. Očekujemo i nadamo se, a ovo je zapažanje, da će se sada ubrzati napredak u ovoj oblasti, budući da imamo Vladu koja je preuzela vlast i djeluje u punom kapacitetu. Ured visokog predstavnika je i dalje opredijeljen u namjeri da saraduje s organima vlasti na postizanju ovih ciljeva.

Što se tiče ekonomije, ekonomski rast se nastavlja uprkos izazovima kao što je pritisak usljed sve veće inflacije. Prethodnih godina neizvjesno i neadekvatno finansiranje utjecalo je na sposobnost institucija Bosne i Hercegovine da ispunjavaju svoje zakonske obaveze. U tom smislu, usvajanje većeg budžeta za 2023. godinu predstavlja pozitivan pomak.

Gospođo predsjedavajuća,

Ekselencije,

Izgradnja povjerenja predstavlja neodvojiv dio napora usmjerenih na osiguranje održivog mira i napretka u Bosni i Hercegovini.

Nedavna analiza "Balkan Insighta" pokazuje da su rat u Ukrajini i pandemija pogoršali situaciju osoba koje su preživjele ratne traume u Bosni i Hercegovini. U ovoj studiji, jedan demobilizirani borac kaže da rat u Ukrajini vraća sjećanja na ono što je preživio: „Prestao sam gledati vijesti iz Ukrajine. Ne mogu.”

U Bosni i Hercegovini traume su i dalje uveliko prisutne, a zbog nedostatka institucionalnih resursa često ostaju neriješene. Pozivam članove međunarodne zajednice da podrže napore u BiH usmjerene na liječenje općeprisutnih trauma u društvu, kao i javne i privatne donatore da pruže svoju pomoć onima koji su propatili i još uvijek najviše pate. U ovom kontekstu, želim da istaknem doprinos koji UN i njegove agencije daju u pogledu pružanja podrške osobama koje su doživjele traumu. Trebamo nastaviti s tim aktivnostima.

Negiranje genocida u Srebrenici i veličanje ratnih zločinaca i dalje predstavljaju problem. Sjećanje, obilježavanje događaja i upoznavanje budućih generacija s istinom, preduslovi su za miran suživot među različitim skupinama u BiH. Bez toga, ova država ne može proći tranziciju iz poslijeratnog društva i

postati moderna, ujedinjena i demokratska zemlja. Imajući to na umu, svojom odlukom od 20. februara izmijenio sam Zakon o Memorijalnom centru Srebrenica-Potočari kako bi se ovaj centar mogao proširiti i intenzivirati svoj angažman.

Drago mi je da je grad Mostar nedavno promijenio nazive ulica koje su nosile imena vodećih pripadnika ustaškog režima iz Drugog svjetskog rata.

Na regionalnom planu, vidim da su mnogi gradonačelnici, načelnici općina i predstavnici nevladinih organizacija opredijeljeni da se bave ovim pitanjima. Ali, potrebno je još puno toga uraditi.

Kada je u pitanju procesuiranje ratnih zločina, Bosna i Hercegovina je najnaprednija zemlja u regionu. Ali čak i sada, nakon što je Haški tribunal (MKSJ) obavio svoj posao, međunarodna zajednica treba u potpunosti podržati procesuiranje genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti, s obzirom da treba procesuirati još hiljade slučajeva.

Ratni zločinci koje je osudio međunarodni sud moraju biti upisani u krivičnu evidenciju Bosne i Hercegovine. Pozdravljam napore da se za ovaj proces uspostavi pravni osnov i spreman sam da to podržim. Tijesno saradujem sa Registrarom Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove u Hagu.

Osobe koje su osuđene i odslužile su zatvorsku kaznu ne trebaju istupati u javnosti, osim u slučajevima kad imaju nešto da kažu o ispravljanju učinjenog i kad izražavaju poštovanje prema žrtvama.

Školski programi koji se razlikuju na etničkom osnovu ne mogu pobijediti sjene prošlosti. Različitosti konstitutivnih naroda moraju se poštovati, ali mora postojati i prostor za građane koji nisu pripadnici ovih etničkih skupina.

Nejedinstvo u vanjskoj i odbrambenoj politici je još jedan

nedostatak u Bosni i Hercegovini. Za Bosnu i Hercegovinu bi bilo korisno da se tri člana Predsjedništva češće dogovaraju o zajedničkim vanjskopolitičkim stavovima u interesu zemlje i svih njenih građana.

Suočeni sa kontinuiranom nestabilnošću, stanovnici BiH – posebno mladi ljudi – napuštaju zemlju u rekordnom broju. Stopa učešća mladih ljudi u politici je niska. Kad govore o razlozima za odlazak, mnogi spominju rasprostranjenu korupciju, nepotizam, segregaciju u obrazovnom sistemu, podijeljeno društvo i ograničeno tržište rada.

Sveukupna stopa sudjelovanja žena u BiH u izvršnoj i zakonodavnoj vlasti je i dalje niska. Nakon izbora u oktobru 2022. godine, žene su ipak imenovane na neke visoke političke pozicije. Ovdje govorim o Njenoj Ekselenciji gospođi Željki Cvijanović, predsjedavajućoj Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Njenoj Ekselenciji gospođi Borjani Krišto, predsjedavajućoj Vijeća ministara, i gospođi Lidiji Bradari, predsjednici Federacije BiH. Žene čine oko 20% sastava državnih i entitetskih parlamenata. Ovaj postotak je još manji u izvršnim organima vlasti, posebno na lokalnom nivou.

Diskriminacija u Bosni i Hercegovini je složen problem koji obuhvata mnoga pitanja i skupine. Etničkim manjinama i osobama koje nisu pripadnici niti jednog konstitutivnog naroda, Ostalim, zabranjeno je obavljanje određenih javnih funkcija koje su rezervirane za pripadnike konstitutivnih naroda.

Stoga pozivam političke lidere u Bosni i Hercegovini da pokrenu sveobuhvatne ustavne i zakonske reforme u cilju rješavanja ovog problema i provedbe relevantnih odluka Evropskog suda za ljudska prava. Uvođenjem novih zakona i izmjena i dopuna Ustava u cilju ukidanja diskriminacije možemo riješiti nedostatke Aneksa 4 Daytonskog sporazuma, a to je Ustav BiH.

Manjine se često suočavaju s etničkom i vjerskom

diskriminacijom. Ovo je posebno slučaj sa povratnicima. I dalje je rasprostranjena socijalna isključenost i diskriminacija Roma, posebno u pogledu stanovanja, zapošljavanja, obrazovanja i pristupa uslugama zdravstvene zaštite.

Potrebno je uložiti više napora u borbu protiv diskriminacije i promoviranje tolerancije u interesu jačanja stabilnosti u Bosni i Hercegovini.

Svi oni koji osjećaju posljedice onog što su doživjeli tokom rata žele da imaju uvjerenja da će se štititi mir. Ovu njihovu potrebu posebno razumiju politički i vjerski lideri. Ovdje također želim da istaknem doprinos uvaženog reisu-l-uleme, poglavara Islamske zajednice. Često se čuju izjave kojima se izražavaju strahovi onih kojima je on oslonac. Moramo saslušati šta se govori i razumjeti da postoji osjećaj neizvjesnosti i nedovoljne sigurnosti. Uvaženi reis, poglavar Islamske zajednice, lično je doživio napade i poniženja tokom rata i sada je dio međureligijskog dijaloga koji trebamo podržati.

Mi kao međunarodna zajednica, moramo obnoviti naše obećanje koje smo dali Bosni i Hercegovini 1995. godine: Nikad više! Oni koji dovode u pitanje mir zaslužuju jasan odgovor. Ako kažemo "nikad više", moramo djelovati u skladu s našim obećanjem.

Gospođo predsjedavajuća,

Dame i gospodo,

Na kraju, naglasit ću samo jednu poruku: o suverenitetu i teritorijalnom integritetu Bosne i Hercegovine nema pregovora. Granice unutar BiH ne postoje i neće postojati. Poštivanje ustavnog, pravnog i institucionalnog okvira zemlje je kamen temeljac dugotrajnog mira, stabilnosti i napretka. Bez toga,

Bosna i Hercegovina – na štetu svih njenih građana – ne može napredovati ka Evropskoj uniji.

Neophodno je ići ka članstvu u EU i usvajanju evropskih standarda, kako bi Daytonski sporazum postepeno mogao postati sastavni dio ovog napretka, te da se o njemu raspravlja samo kada je to apsolutno neophodno.

Cijenim dijalog i otvorenost u komunikaciji sa političkim akterima u Bosni i Hercegovini i regionalnim sagovornicima. Nadam se budućnosti Bosne i Hercegovine u evropskoj porodici.

Kada govorimo o mladim ljudima, imam osjećaj da mnogi odlaze, ali neki i ostaju. Oni koji ostaju ne slažu se sa sadašnjom situacijom. Kad im se pruži prilika, žele raditi za bolju budućnost, žele dati veći doprinos. Mislím da bi ovoj zemlji to moglo osigurati najbolji mogući zamah.

Gospođo predsjedavajuća, Vaše Ekselencije, moj izvještaj pokazuje neka problematična kretanja. Ali završava sa dozom nade.

Hvala vam.